

วิถีชีวิตของผู้สูงอายุหญิงที่เลี้ยงหลานในเขตชนบทภาคเหนือ ของประเทศไทย

สุธรรม นันทมงคลชัย* พิมพ์สุรางค์ เตชะบุญเสริมศักดิ์*
โชคชัย หมั่นแสงทรัพย์* อาภาพร เผ่าวัฒนา**

บทคัดย่อ

การศึกษาเชิงคุณภาพครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิถีชีวิตของผู้สูงอายุหญิงที่เลี้ยงหลานในเขตชนบทภาคเหนือในประเด็นเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพตนเอง การปฏิบัติกิจวัตรประจำวัน ปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นความสุขในการเลี้ยงหลาน รวมถึงความคาดหวังที่มีต่อเด็ก ครอบครัวและชุมชน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกระหว่างเดือนเมษายน-กรกฎาคม พ.ศ. 2552 กลุ่มตัวอย่างคือผู้สูงอายุหญิงที่เลี้ยงหลานซึ่งมีอายุระหว่าง 1-8 ปี จำนวน 26 คน ที่อาศัยอยู่ในเขตชนบทภาคเหนือของประเทศไทย สุ่มตัวอย่างโดยวิธีการสุ่มแบบเจาะจง วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ผลการศึกษาพบว่า ผู้สูงอายุหญิงที่เลี้ยงหลานในเขตชนบทภาคเหนือ ทั้ง 26 คน มีสุขภาพกายที่ดี สามารถปฏิบัติกิจวัตรประจำวันและเลี้ยงหลานได้ตามปกติ ส่วนใหญ่ให้ความสำคัญในการดูแลสุขภาพตนเอง โดยเฉพาะเรื่องการรับประทานอาหารและการออกกำลังกาย ผู้สูงอายุที่เลี้ยงหลานอายุต่ำกว่า 3 ปี มักจะใช้เวลาส่วนใหญ่ในการดูแลหลานทั้งในเรื่องการรับประทานอาหาร การนอน การเล่น ปัญหาที่สำคัญในการเลี้ยงหลานคือปัญหาค่าใช้จ่ายในการเลี้ยงหลานและปัญหาการเจ็บป่วยของเด็ก ผู้สูงอายุทุกคนมีความสุขในการเลี้ยงหลาน โดยเฉพาะผู้สูงอายุที่เลี้ยงหลานในวัยเด็กเล็กอายุ 1-3 ปี หรือเด็กที่เป็นหลานคนแรกในครอบครัว ผู้สูงอายุหญิงที่เลี้ยงหลานเกือบทั้งหมดคาดหวังให้เด็กเป็นเด็กดี เรียนหนังสือเก่ง มีงานทำที่ดี มีความมั่นคง และหวังให้ครอบครัวอบอุ่นมีโอกาสได้อยู่พร้อมหน้ากันระหว่าง พ่อ แม่ ลูก ผลการศึกษานี้เสนอแนะให้หน่วยงานในระดับท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมทางสังคมและสวัสดิการให้กับผู้สูงอายุให้ครอบคลุมและทั่วถึงมากขึ้น

คำสำคัญ: วิถีชีวิต ผู้สูงอายุหญิง ปัญหาในการเลี้ยงหลาน ความคาดหวังต่อเด็ก

บทนำ

การพัฒนาสังคมไทยปัจจุบันที่มุ่งไปสู่ความเป็นเมืองและความเป็นอุตสาหกรรมมากขึ้นก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจและสังคมในภูมิภาคต่าง ๆ อย่างมากมาย กรุงเทพมหานครกลายเป็นเมืองศูนย์กลางทางด้านเศรษฐกิจและสังคมที่มีขนาดใหญ่และกำลังขยายความเจริญเข้าสู่จังหวัดปริมณฑลโดยรอบ ในขณะที่เขตชนบทของแต่ละภูมิภาคมีการพัฒนาไปอย่างช้า ๆ ประชากรที่อาศัยอยู่ในเขตชนบทยังมีฐานะไม่ค่อยดีมากนัก เมื่อความแตกต่างในการพัฒนาเกิดขึ้นส่งผลให้ประชากรวัยแรงงานจำนวนหนึ่งเกิดการย้ายถิ่นจากชนบทเข้าสู่เมืองเพื่อหางานทำโดยมีจุดมุ่งหมายที่กรุงเทพมหานครและปริมณฑลเป็นหลัก¹⁻² ซึ่งการย้ายถิ่นของประชากรวัยแรงงานเป็นการปรับตัวของสมาชิกในครอบครัวเพื่อให้เกิดการดำรงชีวิตอยู่ได้ในสังคมสมัยใหม่ ซึ่งหากผู้ย้ายถิ่นมีสถานภาพเป็นบิดามารดา ก็จำเป็นต้องที่จะต้องทิ้งบุตรไว้กับปู่ย่าตายายที่บ้าน³ ผลที่ตามคือผู้สูงอายุที่เป็นปู่ย่าตายายซึ่งโดยมากมักเป็นย่า ยาย ที่ต้องรับภาระในการดูแลหลานทั้งในเรื่องการกิน การอยู่ รวมถึงการอบรมสั่งสอนเด็ก ดังเช่นการศึกษาของ Nanthamongkolchai S et al⁴ ที่พบว่าผู้เลี้ยงดูหลักของเด็กที่ไม่ใช่บิดามารดาเกือบทั้งหมดมีสถานภาพเป็นเพศหญิงซึ่งก็คือย่า ยาย ประกอบกับสังคมไทยปัจจุบันประชากรผู้สูงอายุกำลังมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้น ดังจะเห็นได้จากการสำรวจประชากรผู้สูงอายุในประเทศไทย พ.ศ. 2550 ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ⁵ ที่ชี้ให้เห็นว่าสัดส่วนของประชากรผู้สูงอายุได้เพิ่มจากร้อยละ 6.8 ในปีพ.ศ. 2537 เป็นร้อยละ 9.4 ในปีพ.ศ. 2545 และเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 10.7 ในปี พ.ศ. 2550 ซึ่งมีผลทำให้สังคมไทยเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างแท้จริงเพราะมีประชากรผู้สูงอายุเกินร้อยละ 10 ของประชากรทั้งหมดและในการเพิ่มขึ้นของประชากรผู้สูงอายุไทย พบว่า ประชากรผู้สูงอายุหญิงมีจำนวน

มากกว่าผู้สูงอายุชายรวมถึงมีอายุเฉลี่ยสูงกว่า⁶ ดังนั้นเมื่อจำนวนผู้สูงอายุหญิงมากขึ้น ในขณะที่ภารกิจส่วนหนึ่งคือการเลี้ยงดูหลานในครอบครัว จึงทำให้เกิดคำถามว่าผู้สูงอายุหญิงที่เลี้ยงหลานมีวิถีชีวิตเป็นอย่างไร ซึ่งจากการทบทวนผลการศึกษาในประเด็นเกี่ยวกับวิถีชีวิตของผู้สูงอายุหญิงที่เลี้ยงหลานในประเทศไทยที่ผ่านมายังไม่มีการสำรวจโดยตรงมาก่อน ดังนั้นจึงเป็นที่มาของการศึกษานี้

ผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในภาคเหนือ เป็นกลุ่มหนึ่งที่ได้รับผลกระทบจากการย้ายถิ่นของวัยแรงงานเพื่อเข้ามาทำงานในเขตเมืองโดยมอภาระการดูแลบุตรหลานให้กับผู้สูงอายุซึ่งมักเป็นย่า ยายในการเลี้ยงดู ดังจะเห็นได้จากการสำรวจเรื่องการย้ายถิ่นของสถาบันวิจัยประชากรและสังคมและสำนักงานสถิติแห่งชาติที่พบว่าผู้ย้ายถิ่นเข้าสู่กรุงเทพมหานครและปริมณฑลส่วนใหญ่มีภูมิลำเนาจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคเหนือ¹⁻² ดังนั้นเมื่อผู้สูงอายุหญิงต้องทำหน้าที่ในการดูแลหลาน ดูแลครอบครัว รวมถึงดูแลสุขภาพตนเองด้วยอาจทำให้เกิดปัญหาในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นปัญหาการดูแลเด็ก ปัญหาการอบรมสั่งสอน รวมถึงปัญหาการดูแลสุขภาพตนเองซึ่งอาจนำไปสู่การเกิดปัญหาในการดำเนินชีวิตได้จากการสำรวจข้อมูลของผู้สูงอายุของสำนักงานสถิติแห่งชาติในปี พ.ศ. 2545 พบว่าผู้สูงอายุในภาคเหนือทั้งหมดมีประมาณ 1.2 ล้านคนคิดเป็นร้อยละ 11.1 ของประชากรทั้งหมด⁷ ส่วนข้อมูลในปี พ.ศ. 2547 ผู้สูงอายุในภาคเหนือมีจำนวนเท่ากับ 1.3 ล้านคน ในขณะที่จังหวัดแพร่และอุดรดิตถ์ซึ่งเป็นพื้นที่เป้าหมายของการศึกษามีจำนวนผู้สูงอายุเท่ากับ 52,316 คน และ 52,195 คน ตามลำดับ⁸ นอกจากนั้นยังพบว่าจังหวัดแพร่และจังหวัดอุดรดิตถ์ เป็นจังหวัดที่มีวัยแรงงานย้ายถิ่นเข้ามาทำงานในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑลสูงเมื่อเทียบกับจังหวัดอื่น ๆ ในภาคเหนือ² ดังนั้นจึงทำให้ผู้วิจัยสนใจศึกษาถึงวิถีชีวิตของผู้สูงอายุหญิงที่เลี้ยงหลานในเขตชนบท

ภาคเหนือโดยมุ่งเน้นในประเด็นเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพตนเอง การปฏิบัติกิจวัตรประจำวัน ปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้น ความสุขในการเลี้ยงหลาน รวมถึงความคาดหวังที่มีต่อเด็ก ครอบครัวและชุมชน ทั้งนี้เพื่อนำไปสู่การพัฒนาแนวทางในการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุหญิงกลุ่มนี้ต่อไป

วิธีการศึกษา

การศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกกลุ่มผู้สูงอายุหญิงที่เลี้ยงหลานที่มีอายุระหว่าง 1-8 ปี จำนวน 26 คนที่เข้าร่วมโครงการวิจัย เรื่อง “ความสุขและวิถีชีวิตของผู้สูงอายุหญิงที่เลี้ยงหลานในเขตชนบทภาคเหนือของประเทศไทย” สุ่มตัวอย่างโดยวิธีการสุ่มแบบเจาะจง ซึ่งเริ่มจากสุ่มเลือกอำเภอในจังหวัดอุดรดิตถ์และจังหวัดแพร่จังหวัดละ 3 อำเภอ โดยจังหวัดอุดรดิตถ์ ได้แก่ อำเภอลับแล อำเภอมือและอำเภอทองแสนขัน ส่วนจังหวัดแพร่ ได้แก่ อำเภอหนองม่วงไข่ อำเภอร้องกวาง และอำเภอสอง จากนั้นจึงเลือกเก็บข้อมูลในตำบลและหมู่บ้านที่อยู่นอกเขตเทศบาล จนได้จำนวนผู้สูงอายุเพียงพอดต่อการวิเคราะห์และสรุปข้อมูล โดยก่อนดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลคณะผู้วิจัยได้ชี้แจงรายละเอียดของการศึกษา ประเด็นของการสัมภาษณ์และสอบถามความสมัครใจของผู้ให้ข้อมูลทุกราย การศึกษานี้เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้การสัมภาษณ์ตามแนวคำถามที่คณะผู้วิจัยสร้างขึ้น ประกอบด้วยแนวคำถามเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพตนเอง การปฏิบัติกิจวัตรประจำวันในแต่ละวัน ปัญหาอุปสรรคในการเลี้ยงหลาน ความสุขในการเลี้ยงหลาน การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน รวมถึงความคาดหวังที่มีต่อหลาน ครอบครัว และสังคม เก็บรวบรวมข้อมูลระหว่างเดือนเมษายน-กรกฎาคม พ.ศ. 2552 วิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content analysis)

โดยเริ่มตั้งแต่จัดหมวดหมู่ข้อมูลที่ได้จากการจดบันทึกในภาคสนามและการถอดเทป แล้วสรุปประเด็นตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย รวมถึงมีการตรวจสอบข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ซ้ำในประเด็นที่ยังไม่ชัดเจนและตรวจสอบผลการวิเคราะห์จากนักวิจัยด้วยกันเองเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องมากที่สุด

ข้อพิจารณาด้านจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์

โครงการวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยเรื่อง ความสุขและวิถีชีวิตของผู้สูงอายุหญิงที่เลี้ยงหลานในเขตชนบทภาคเหนือของประเทศไทย ซึ่งได้ผ่านการพิจารณาจากคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ของคณะสาธารณสุขศาสตร์มหาวิทยาลัยมหิดล ตามเอกสารรับรองหมายเลข MUPH2008-185

ผลการศึกษา

ลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา

กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา คือ ผู้สูงอายุหญิงที่ทำหน้าที่ในการเลี้ยงดูหลานที่ให้สัมภาษณ์เชิงลึกจำนวนทั้งหมด 26 คน มีอายุระหว่าง 57-70 ปี มีการศึกษาในระดับประถมศึกษาจำนวน 22 คน ไม่ได้เรียนหนังสือ จำนวน 6 คน มีสถานภาพสมรสคู่จำนวน 20 คน หม้าย 6 คน มีรายได้ครอบครัวต่อเดือนอยู่ระหว่าง 1,000 บาท ถึง 6,000 บาท กลุ่มตัวอย่างที่ให้สัมภาษณ์ทุกคนนับถือศาสนาพุทธ เด็กที่ผู้สูงอายุดูแลมีอายุระหว่าง 1- 8 ปี เป็นเด็กชาย 16 คน เด็กหญิง 10 คน

วิถีชีวิตของผู้สูงอายุหญิงที่เลี้ยงหลานในเขตชนบทภาคเหนือ

ผลการวิเคราะห์ในประเด็นเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพส่งเสริมสุขภาพกาย สุขภาพจิตใจ รวมถึงการปฏิบัติ

กิจวัตรประจำวันในแต่ละวันของผู้สูงอายุหญิง ซึ่งก็พบว่า ผู้สูงอายุหญิงที่เลี้ยงดูหลาน ทั้ง 26 คน มีสุขภาพกายดี สามารถปฏิบัติกิจวัตรประจำวัน และเลี้ยงดูหลานได้ตามปกติ มีผู้สูงอายุหญิงจำนวน 8 คน ที่มีโรคประจำตัวเรื้อรัง คือ โรคความดันโลหิตสูง และโรคเบาหวาน ที่ต้องรับประทานยาตามแพทย์สั่งทุกวัน ผู้สูงอายุหญิงเกือบทั้งหมดให้ความสำคัญในการดูแลส่งเสริมสุขภาพตนเอง โดยเฉพาะในเรื่องการรับประทานอาหารและการออกกำลังกาย ซึ่งผู้ให้สัมภาษณ์ทั้ง 26 คนมีการดูแลสุขภาพโดยเลือกรับประทานอาหารที่มีประโยชน์ เป็นอาหารประเภทปลา ผัก ผลไม้ ทุกวัน เลือกรับประทานอาหารประเภทเนื้อหมูและเนื้อสัตว์อื่น ๆ น้อย อาหารที่ผู้สูงอายุรับประทานส่วนใหญ่จะมีอยู่ในชุมชน ผู้สูงอายุเกือบทั้งหมดดูแลสุขภาพโดยการออกกำลังกายเป็นประจำ การออกกำลังกายส่วนใหญ่เป็นลักษณะของการทำงานตามปกติ ทั้งทำนา ทำสวน ทำไร่ รวมทั้งการทำงานบ้าน นอกจากนั้นผู้สูงอายุบางส่วนจะมีการออกกำลังกายในตอนเช้าและตอนเย็น โดยการเดินเล่นในบริเวณบ้าน เขยียดมือ เขยียดเท้า ฝึกการทรงตัวบ่อย ๆ มีผู้สูงอายุเพียง 3 คนเท่านั้นที่ไม่ค่อยมีเวลาได้ออกกำลังกายเพราะต้องทำหน้าที่ดูแลหลานที่อยู่ในวัยเด็กเล็กอย่างใกล้ชิดอยู่เกือบตลอดเวลาในช่วงกลางวัน ดังจะเห็นได้จากคำกล่าวของผู้สูงอายุดังต่อไปนี้

“ออกกำลังกายโดยการทำงานทุกอย่าง ทำงานบ้าน ทำสวน ไม่อยู่เฉย ๆ จะเหงา เดี่ยวจะไม่สบาย...” (ผู้ให้ข้อมูลอายุ 61 ปี)

“ตอนนี้แข็งแรงดี ไม่มีโรคประจำตัวอะไร ออกกำลังกายเป็นประจำ บิดตัว หมุนตัวตามที่หมอบอก” (ผู้ให้ข้อมูลอายุ 60 ปี)

“ดูแลสุขภาพให้แข็งแรง เขยียดมือ เขยียดขา เดินเล่นในบ้าน แต่ส่วนใหญ่จะทำงานตามปกติ...” (ผู้ให้ข้อมูลอายุ 62 ปี)

“ป้าเป็นคนชอบกินผัก กินปลา อาหารที่บ้านจะเป็นแบบนี้เยอะ...” (ผู้ให้ข้อมูลอายุ 69 ปี)

“ชอบกินผักต้ม ผลไม้ทุกชนิด ป้าจะออกกำลังกายทุกวัน เช้า เย็น” (ผู้ให้ข้อมูลอายุ 64 ปี)

“ออกกำลังกาย ขยายไม่ค่อยได้ออกหอรอกหลานยังเล็ก วัน ๆ ก็ดูแลเขาเป็นส่วนใหญ่...” (ผู้ให้ข้อมูลอายุ 58 ปี)

ส่วนการดูแลสุขภาพด้านจิตใจนั้น ผู้สูงอายุหญิงเกือบทั้งหมดจะมีวิธีการดูแลด้านจิตใจโดยการพักผ่อนและทำงานอยู่กับบ้าน พุดคุยกับหลาน พาหลานไปเดินเที่ยวเล่นบ้านที่อยู่ใกล้เคียง พบปะเพื่อนฝูงบ้าง เวลาที่ชุมชนมีงานบุญ งานประเพณี หรือกิจกรรมทางศาสนา ผู้สูงอายุก็จะไปร่วมงานอยู่เสมอ สิ่งเหล่านี้ช่วยสร้างความสุข ความสบายใจให้กับผู้สูงอายุหญิง แต่ก็มีผู้สูงอายุ 3 คน ที่ต้องดูแลหลานที่อายุ 1 ปีและ 2 ปี ซึ่งยังเล็กและไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ ผู้สูงอายุจึงต้องทำหน้าที่ดูแลช่วยเหลือเกือบตลอดเวลา ดังนั้นจึงไม่มีโอกาสได้ไปร่วมงานบุญและกิจกรรมในชุมชนมากนัก ดังจะเห็นได้จากคำกล่าวต่อไปนี้

“เลี้ยงหลานก็สบายใจอยู่ หยอกลื้อกันตามประสา พาไปเล่นบ้านใกล้ ๆ กัน เด็กจะชอบ ผู้ใหญ่จะได้คุยกันด้วย” (ผู้ให้ข้อมูลอายุ 65 ปี)

“ไปงานบุญ งานบวช ไปบ่อยได้พบปะเพื่อนฝูง แล้วสบายใจ” (ผู้ให้ข้อมูลอายุ 63 ปี)

“ขยายไปทำบุญ ไปงานสังคัมบ่อย ถ้าไม่ติดอะไร ก็จะไปตลอด” (ผู้ให้ข้อมูลอายุ 66 ปี)

“ถ้าเป็นงานบุญจะไม่ค่อยได้ขาด จะพาหลานไปด้วย เดี่ยวนี้หลานชอบ ไปไหนไปด้วยกัน” (ผู้ให้ข้อมูลอายุ 64 ปี)

“บางครั้งยายก็ไปวัด ไปทำบุญ จิตใจจะได้สบายขึ้น” (ผู้ให้ข้อมูลอายุ 70 ปี)

“อยู่บ้าน ทำงานบ้าน เลี้ยงหลาน ไม่ค่อยได้ไปไหน เป็นห่วงหลานเขายังเล็ก” (ผู้ให้ข้อมูลอายุ 61 ปี)

สำหรับการปฏิบัติกิจวัตรประจำวันของผู้สูงอายุหญิงที่เลี้ยงหลาน พบว่า ผู้สูงอายุทั้งหมด 26 คน สามารถปฏิบัติกิจวัตรประจำวันของตนเองได้ตามปกติ ดื่นเช้ามาก็จะดูแลความสะอาดร่างกายตนเอง หุงข้าว ทำกับข้าวให้คนในบ้านและหลาน หุงข้าวที่เดียวตอนเช้าและกินได้ตลอดทั้งวัน กวาดบ้าน ถูบ้านบ้างเวลาหลานนอนหลับ ผู้สูงอายุหญิงที่ดูแลหลานอายุต่ำกว่า 3 ปี มักจะใช้เวลาในช่วงกลางวันเกือบทั้งหมดอยู่กับหลาน ทั้งดูแลเรื่องการกิน การนอน บางครั้งเด็กอ้อนงอแงร้องไห้ ก็จะพาไปเที่ยวเล่นบ้านอื่นที่มีเด็กซึ่งอยู่ในบริเวณใกล้เคียงกัน เวลาจะไปตลาดหรือทำธุระในชุมชนซึ่งอยู่ไม่ไกล ก็จะพาหลานไปด้วย เด็กมักจะติดย่า/ยายไปไหนก็จะไปด้วยกัน

ผู้สูงอายุหญิงที่เลี้ยงหลานอายุตั้งแต่ 4 ปี ขึ้นไป จะมีหน้าที่เพิ่มเติมในการรับส่งหลานไปโรงเรียน ซึ่งโรงเรียนที่อยู่ในบริเวณชุมชนไม่ไกลจากบ้านมากนัก การเดินทางไปโรงเรียนมีทั้งขับขีรถมอเตอร์ไซด์ไปส่งและรับกลับเอง มีรถยนต์รับจ้างประจำหมู่บ้านรับส่ง โดยผู้สูงอายุจะทำหน้าที่ส่งขึ้นรถในตอนเช้าและรอรับกลับในตอนเย็น ในช่วงตอนกลางวันหลานไปโรงเรียน บางวันผู้สูงอายุจะไปทำงาน โดยการทำนา ทำสวน ทำไร่ ตามปกติ ตอนเย็นหลานกลับจากโรงเรียน ก็จะดูแลเรื่องอาหารการกิน ดูแลให้ทำความสะอาดร่างกาย ดูแลทีวีด้วยกัน จนถึงเวลานอนก็จะพาหลานเข้านอนบางครั้งก็จะนอนหลับไปด้วยกันจนถึงเช้า ดังจะเห็นได้จากคำกล่าวต่อไปนี้

“ดื่นเช้าก็จะทำกับข้าว หุงข้าวไว้ให้หลานกิน ทำที่เดียวกินทั้งวันเลย...” (ผู้ให้ข้อมูลอายุ 67 ปี)

“พอหลานหลับก็จะทำงานบ้าน กวาดบ้าน ถูบ้าน บางครั้งก็ไปทำธุระบ้าง...” (ผู้ให้ข้อมูลอายุ 59 ปี)

“ดูแลทำกับข้าวให้คนในบ้านกิน แพนบอกไม่ชอบกินกับข้าวซื้อ บอกไม่อร่อย” (ผู้ให้ข้อมูลอายุ 62 ปี)

“ป้ายังแข็งแรง ทำงานได้ตามปกติ เปิดเทอมก็จะไปส่งหลานที่โรงเรียน ตอนเย็นก็รับกลับด้วยมอเตอร์ไซด์” (ผู้ให้ข้อมูลอายุ 60 ปี)

“...ตอนเย็นก็จะรอรับกลับจากโรงเรียน หาข้าวให้กินพอกกลางคืนก็จะนอนด้วยกัน” (ผู้ให้ข้อมูลอายุ 66 ปี)

“เวลาไปไหนก็จะไปด้วยกัน บางวันก็จะไปเที่ยวบ้านใกล้ ๆ เด็กจะได้มีเพื่อน...” (ผู้ให้ข้อมูลอายุ 65 ปี)

ปัญหาและอุปสรรคในการเลี้ยงหลาน

เมื่อถามผู้สูงอายุหญิงว่า ปัญหาและอุปสรรคในการเลี้ยงหลานมีอะไรบ้าง ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ (15 คน) ตอบว่ามีปัญหาในเรื่องค่าใช้จ่ายในการเลี้ยงดูหลาน โดยให้เหตุผลว่าหลานที่ตนเองเลี้ยงดูอยู่ในวัยที่กำลังเจริญเติบโต รับประทานอาหารและคึ้นนมเก่ง แนวทางการแก้ไขคือ ถ้าเงินไม่พอใช้จริง ๆ ก็จะกู้เงินมาใช้จ่ายหรือให้บิดามารดาเด็กกลับมาบ้าน หรือส่งเงินมาให้ก็จะนำไปใช้หนี้ดังกล่าว ปัญหา รองลงมาคือ ปัญหาเด็กเจ็บป่วยไม่สบาย (5 คน) โดยเฉพาะเด็กอายุต่ำกว่า 3 ปี จะมีปัญหาการเจ็บป่วยบ่อย ผู้สูงอายุจะพาไปรักษาที่สถานอนามัยใกล้บ้าน นอกจากนั้นก็จะเป็นปัญหาจากสุขภาพของผู้สูงอายุเอง (3 คน) และปัญหาการอบรมเลี้ยงดูที่ผู้สูงอายุไม่สามารถสอนหรืออบรมได้ (3 คน) โดยให้เหตุผลว่าไม่รู้จะสอนหรืออบรมเรื่องการอ่านหนังสือหรือการทำการบ้านได้ เพราะผู้สูงอายุอ่านหนังสือไม่ออกและมีการศึกษาน้อยกว่าเด็ก ดังจะเห็นได้จากคำกล่าว ต่อไปนี้

“เงินทองไม่พอใช้ บางทีที่เป็นหนี้เขา ต้องไปกู้มาใช้จ่าย ...หลานกำลังกินกำลังนอน ใช้เงินเก่ง...” (ผู้ให้ข้อมูลอายุ 65 ปี)

“มีเรื่องเงินเรื่องทองไม่ค่อยพอใช้ พ่อเขาส่งมาให้ก็มี แต่ตอนนี้เขากินเก่งไปโรงเรียนวันละ 10-15 บาท...” (ผู้ให้ข้อมูลอายุ 63 ปี)

“มีปัญหาเรื่องการเจ็บป่วยของหลาน เขายังเล็ก ไม่สบายก็จะไปหาหมอที่อนามัย...” (ผู้ให้ข้อมูลอายุ 68 ปี)

“สุขภาพเขาไม่ค่อยแข็งแรง น้ำหนักไม่ขึ้น ตอนนีก็ไปหาหมอบ่อย ๆ ...” (ผู้ให้ข้อมูลอายุ 58 ปี)

“สุขภาพยายไม่ค่อยดี เป็นความดัน ถ้าหลานชนมากจะวิ่งตามไม่ทัน หน้ามืด...” (ผู้ให้ข้อมูลอายุ 66 ปี)

“...ยายจะสอนให้เขาอ่านหนังสือ ทำการบ้าน เราก็อ่านไม่ได้ เพราะสอนไม่เป็น เราไม่รู้เรื่อง อ่านหนังสือไม่ออก...” (ผู้ให้ข้อมูลอายุ 60 ปี)

ความสุขในการเลี้ยงหลานและความคาดหวังในอนาคต

ผู้สูงอายุหญิงที่ให้สัมภาษณ์ทั้ง 26 คน ตอบว่ามีความสุขในการเลี้ยงหลาน แต่ระดับของความสุขจะมีความแตกต่างกัน ในกรณีของผู้สูงอายุที่เลี้ยงหลานคนแรกของครอบครัว และหลานที่อยู่ในช่วงวัยเด็กเล็กอายุ 1-3 ปี มักจะมีความสุขมาก มีความภาคภูมิใจ และเลี้ยงดูอย่างเต็มที่ แต่ในกรณีของผู้สูงอายุที่เลี้ยงหลานที่อายุมากขึ้นโดยเฉพาะเมื่อเด็กเริ่มเข้าโรงเรียน ผู้สูงอายุบอกว่าจะมีความสุขลดลง เพราะเด็กจะเริ่มชนและดื้อขึ้น บางครั้งผู้สูงอายุจะรู้สึกเครียด เพราะเมื่ออบรมสั่งสอนแล้ว เด็กจะไม่ค่อยเชื่อฟัง จะหว่านเล่น แต่ผู้สูงอายุก็จะอดทนเฝ้าสั่งสอนเด็กต่อไปเพราะความรัก ความห่วงใยที่มีต่อหลาน ดังจะเห็นได้จากคำกล่าวต่อไปนี้

“มีความสุขดี เป็นหลานคนแรก ก็เลี้ยงดูเขาอย่างเต็มที่...” (ผู้ให้ข้อมูลอายุ 58 ปี)

“มีความสุขดี แต่บางครั้งมันก็เครียด เวลาเด็กมันดื้อ สอนเท่าไรก็ไม่จำ มัวแต่หว่านเล่น...” (ผู้ให้ข้อมูลอายุ 64 ปี)

“มีสุขบ้าง ทุกข์บ้าง ตามประสาคนแก่ มีหลานก็เล่นด้วยกัน พอเขาไม่อยู่ก็เหงา...” (ผู้ให้ข้อมูลอายุ 63 ปี)

“มีความสุขดี สอนกันไป เลี้ยงกันไป ตามที่เราสามารถทำได้ ตอนเด็ก ๆ เขาน่ารักมาก ยายภูมิใจ

แต่พอโตขึ้นเริ่มดื้อ ยายจะดุเป็นบางครั้ง” (ผู้ให้ข้อมูลอายุ 65 ปี)

“หลานเข้าโรงเรียนแล้ว เริ่มหว่านเล่น ต้องคอยบอก คอยสอนเขา บางครั้งป้าก็เครียดเหมือนกัน แต่ก็หว่านเขา อยากให้เขาได้ดี...” (ผู้ให้ข้อมูลอายุ 68 ปี)

ส่วนความคาดหวังที่ผู้สูงอายุมีต่อเด็กในอนาคต ผลการศึกษา พบว่า ผู้สูงอายุหญิงเกือบทั้งหมด (24 คน) คาดหวังให้เด็กที่ตนเลี้ยงดู เป็นเด็กดี เรียนหนังสือเก่ง ๆ เรียนจบสูง ๆ มีงานทำที่ดี มีความมั่นคง ไม่อยากให้ลำบากเหมือนตนเอง ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่ยังอยากให้เด็กมีอาชีพรับราชการ เป็นแพทย์ เป็นพยาบาล เพื่อหวังว่าในอนาคตจะได้เป็นที่พึ่งและดูแลตนเมื่อยามบั้นปลายของชีวิต แต่อย่างไรก็ตามมีผู้สูงอายุ 2 คนที่ตอบว่า ตอนนี้อย่าไม่ได้ตั้งความหวังอะไรกับเด็ก โดยให้เหตุผลว่าเด็กยังเล็กเกินไป อายุ 1 ปี และ 2 ปี รอให้เด็กโตขึ้น จึงค่อยคิดเรื่องนี้ ดังจะเห็นได้จากคำกล่าวต่อไปนี้

“อยากให้เขาเรียนจบสูง ๆ เป็นเด็กดี มีงานทำ ยายก็สบายใจแล้ว...” (ผู้ให้ข้อมูลอายุ 67 ปี)

“ขอให้เขาเรียนหนังสือจบสูง ๆ เป็นคนดี ดูแลยายเมื่อตอนแก่...” (ผู้ให้ข้อมูลอายุ 59 ปี)

“ยายอยากให้เขาเป็นหมอ จะได้มาช่วยดูแลคนแก่ได้...” (ผู้ให้ข้อมูลอายุ 66 ปี)

“อยากให้เขารับราชการ เป็นพยาบาล ยายจะได้พึ่งเขาได้...” (ผู้ให้ข้อมูลอายุ 60 ปี)

“ตอนนี้เขายังเด็ก ยังไม่ได้หวังอะไร รอให้เขาโตขึ้นค่อยว่ากัน ว่าเขาชอบอะไร...” (ผู้ให้ข้อมูลอายุ 62 ปี)

ความต้องการที่อยากได้รับจากครอบครัวและชุมชน

ผู้สูงอายุที่ให้สัมภาษณ์เกือบทั้งหมด (25 คน) ตอบว่า อยากให้ครอบครัวมีความอบอุ่น อยู่กันพร้อมหน้า ทั้งพ่อ แม่ ลูก มีเงินทองใช้จ่ายอย่างเพียงพอ แต่ในขณะที่เดียวกันผู้สูงอายุที่เลี้ยงหลานก็มีความเข้าใจว่า พ่อแม่เด็กต้องไปทำงานในต่างจังหวัด

เพื่อหารายได้เป็นค่าใช้จ่ายในครอบครัวแต่ละเดือน ดังนั้นถ้าหวังให้พ่อแม่เด็กอยู่ด้วยกันตลอดเวลาคงเป็นไปได้ยาก เพียงแต่หวังว่าสักวันหนึ่งถ้าครอบครัวมีฐานะดี มีเงินพอใช้ พ่อ แม่ ลูก ก็คงมาอยู่ด้วยกันอย่างมีความสุข มีเพียงผู้สูงอายุ 1 คน เท่านั้นที่ไม่ได้คาดหวังอะไรจากครอบครัว โดยให้เหตุผลว่าชีวิตที่เป็นอยู่ในแต่ละวันนี่ก็ได้อยู่แล้ว

“อยากให้ครอบครัวมีรายได้เพียงพอ จะได้ไม่ต้องเดือดร้อน...” (ผู้ให้ข้อมูลอายุ 68 ปี)

“อยากให้มีความสุข ได้อยู่พร้อมหน้าพร้อมตากัน สงสารหลาน...รอให้มีเงินพอพ่อเขาคงกลับมา...” (ผู้ให้ข้อมูลอายุ 64 ปี)

“ยายอยากให้ครอบครัวอบอุ่น อยู่กันครบ มีกินมีใช้ในแต่ละวันก็พอใจแล้ว” (ผู้ให้ข้อมูลอายุ 59 ปี)

“พ่อ แม่ เขาไปทำงาน เราก็ต้องเลี้ยงลูกให้เขา รอให้ฐานะดีขึ้นเขาคงกลับมา พ่อแม่ลูกก็จะได้อยู่ด้วยกัน...” (ผู้ให้ข้อมูลอายุ 63 ปี)

สำหรับความต้องการที่อยากได้รับจากชุมชนพบว่า ผู้สูงอายุหญิงทั้งหมด 26 คน มองว่าอยากให้ชุมชนมีความสุขเจริญก้าวหน้ามากยิ่งขึ้น มีคนให้การช่วยเหลือในการประกอบอาชีพเสริม เพื่อหารายได้ให้กับครอบครัว ช่วยเหลือในการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เช่น ระบบการเดินทาง ระบบสวัสดิการเพื่อให้ผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในชุมชนก็จะได้สะดวกสบายมากขึ้น นอกจากนั้นผู้สูงอายุยังมองว่าหากคนในชุมชนมีความรักความสามัคคีที่ดีต่อกัน ก็จะทำให้ชุมชนเกิดการพัฒนาและอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข ดังจะเห็นได้จากคำกล่าวต่อไปนี้

“อยากให้หมู่บ้านเจริญมากขึ้น มีคนช่วยเหลือเยอะ ๆ คนแก่จะได้สบายไปด้วย...” (ผู้ให้ข้อมูลอายุ 67 ปี)

“อยากให้มีการช่วยเหลือในการประกอบอาชีพ เพื่อจะทำให้ครอบครัวมีรายได้มากขึ้น” (ผู้ให้ข้อมูลอายุ 66 ปี)

“อยากให้คนในชุมชนรักกัน” (ผู้ให้ข้อมูลอายุ 58 ปี)

“อยากให้ชุมชนเจริญกว่านี้ มีงานทำที่ดี พ่อแม่เด็กจะได้กลับมาอยู่ด้วย” (ผู้ให้ข้อมูลอายุ 65 ปี)

อภิปรายผล

การศึกษาถึงวิถีชีวิตของผู้สูงอายุหญิงที่เลี้ยวหลานในเขตชนบทภาคเหนือของประเทศไทยครั้งนี้พบว่า ผู้สูงอายุที่เลี้ยวหลานทั้งหมดมีความสุขกายใจดี สามารถปฏิบัติกิจวัตรประจำวันได้ตามปกติ โดยใช้เวลาส่วนใหญ่ในแต่ละวันดูแลหลานในเรื่องการกิน การนอนและการเล่นของเด็ก รวมถึงรับส่งเด็กไปโรงเรียนเมื่อเด็กเริ่มโตขึ้น ผู้สูงอายุเกือบทั้งหมดให้ความสำคัญในการดูแลส่งเสริมสุขภาพตนเอง โดยเฉพาะเรื่องการรับประทานอาหารและการออกกำลังกาย โดยให้เหตุผลว่าเป็นสิ่งที่ดีทำให้ร่างกายแข็งแรงไม่เป็นภาระลูกหลานในอนาคต การที่ผู้สูงอายุหญิงมีความสุขแข็งแรง ส่วนหนึ่งอาจเป็นเพราะเพิ่งเข้าสู่วัยสูงอายุตอนต้น ความเสื่อมถอยของร่างกายยังไม่ปรากฏมากนัก จึงทำให้สามารถดูแลตนเองและทำกิจวัตรประจำวันได้ตามปกติ แม้ผู้สูงอายุหญิงบางส่วน จะมีโรคประจำตัวเรื้อรัง แต่ก็สามารถดูแลตนเองได้โดยการรับประทานยาตามที่แพทย์สั่งเลือกรับประทานอาหารที่เป็นประโยชน์และออกกำลังกายตามปกติ ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับผลการสำรวจผู้สูงอายุไทยของสำนักงานสถิติแห่งชาติ ปี 2550¹ ที่พบว่าผู้สูงอายุหญิงไทยส่วนใหญ่มีความสุขกายใจดี สามารถปฏิบัติกิจวัตรประจำวันได้ตามปกติและสอดคล้องกับการศึกษาของสุธรรม นันทมงคลชัย และคณะ⁹ ที่พบว่าผู้สูงอายุที่เกษียณอายุราชการก่อนกำหนดที่อาศัยอยู่ในจังหวัดนนทบุรีทั้งหมดสามารถปฏิบัติกิจวัตรประจำวันและดำเนินชีวิตได้ด้วยตนเอง ทั้งในเรื่องการดูแลตนเอง การรับประทานอาหาร การออกกำลังกาย รวมถึงให้ความสำคัญในการดูแลส่งเสริมสุขภาพตนเองมากขึ้น

ปัญหาในการเลี้ยงดูหลานที่สำคัญ คือปัญหา ค่าใช้จ่ายในการเลี้ยงดูหลาน ทั้งนี้เป็นเพราะเด็กที่ผู้สูงอายุเลี้ยงดูเป็นวัยที่กำลังเจริญเติบโต รับประทานอาหารและคึมนมเก่ง รวมถึงค่าใช้จ่ายส่วนใหญ่ก็ต้องรอกเงินส่งกลับบ้านจากบิดามารดาเด็กซึ่งย้ายถิ่นไปทำงานในเมือง ปัญหารองลงมา คือปัญหา การเจ็บป่วยของเด็กโดยเฉพาะเด็กที่มีอายุต่ำกว่า 3 ปี ซึ่งผู้สูงอายุจะแก้ไขโดยการพาเด็กไปรักษาที่สถานอนามัยใกล้บ้าน ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับการศึกษาของสุธรรม นันทมงคลชัย และคณะ¹⁰ ที่พบว่าปัญหาสำคัญของผู้เลี้ยงดูเด็กอายุ 1-12 ปีที่บิดามารดาย้ายถิ่นไปทำงานต่างจังหวัดคือปัญหา ค่าใช้จ่ายในการเลี้ยงดูเด็กและปัญหาการอบรมเลี้ยงดูเด็ก นอกจากนั้นหากพิจารณาถึงประเด็นความสุขในการเลี้ยงหลานก็พบว่าผู้สูงอายุหญิงทุกคนมีความสุขในการเลี้ยงหลานโดยเฉพาะหลานที่อยู่ในวัยเด็กเล็กอายุ 1-3 ปี แต่เมื่อเด็กโตขึ้นเริ่มเข้าโรงเรียนความสุขจะเริ่มลดลงเพราะเด็กจะเริ่มดื้อและซนมากขึ้น ผู้สูงอายุจะต้องใช้แรงกายแรงใจในการดูแลและคอยดักเตือนมากขึ้น การที่ผู้สูงอายุทุกคนมีความสุขในการเลี้ยงหลานอาจเป็นเพราะว่าได้ทำหน้าที่ดูแลและอบรมเลี้ยงดู ทำให้เกิดความใกล้ชิด ผูกพันและเป็นหุ้นส่วนชีวิตร่วมกัน รวมถึงกรณีที่เด็กเป็นหลานคนแรกของครอบครัวก็ย่อมทำให้ ย่า ยายเกิดความภาคภูมิใจและนำไปสู่ครอบครัวที่มีความสมบูรณ์ซึ่งประกอบด้วยบิดามารดา เด็ก และปู่ย่า ตายาย สอดคล้องกับการศึกษาของ Saxena D and Sanders GP¹¹ ที่พบว่าความสัมพันธ์ระหว่างย่า ยายกับหลานในครอบครัวที่ดี เกิดขึ้นจากบทบาทในการเลี้ยงดู จำนวนครั้งของการได้อยู่ใกล้ชิด และการทำกิจกรรมร่วมกัน

สำหรับความคาดหวังของผู้สูงอายุที่มีต่อเด็ก ครอบครัวและชุมชน ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่าผู้สูงอายุเกือบทั้งหมดคาดหวังให้เด็กเป็นเด็กดี เรียนหนังสือเก่ง ๆ เรียนจบสูง ๆ มีงานทำที่ดี มีความ

มั่นคงในชีวิต ไม่อยากให้ลำบากเหมือนตนเอง โดยผู้สูงอายุส่วนใหญ่ยังอยากให้เด็กประกอบอาชีพรับราชการ เป็นแพทย์ พยาบาล เพื่อหวังว่าในอนาคตได้เป็นที่พึ่งและดูแลตนเองเมื่ออยู่ในช่วงบั้นปลายของชีวิต ผลการศึกษานี้ไม่แตกต่างจากการศึกษาเรื่องการอบรมเลี้ยงดูเด็กของครอบครัวไทยของสุธรรม นันทมงคลชัย และคณะ¹² ที่พบว่าผู้เลี้ยงดูเด็กส่วนใหญ่ซึ่งเป็นบิดามารดาเด็กมีความคาดหวังต่อเด็กว่าอยากให้เด็กดี ไม่เกร่ ตั้งใจเรียนหนังสือ และประกอบอาชีพที่ดี โดยในช่วงวัยเด็กบิดามารดาจะให้ความสำคัญในเรื่องเกี่ยวกับการให้ลูกเชื่อฟังผู้ใหญ่ ไม่ดื้อ ไม่ซน ค่อนข้างมาก พอโตเข้าวัยรุ่นความคาดหวังในการประกอบอาชีพมีความชัดเจนมากขึ้น บิดามารดาในเขตชนบทยังต้องการให้ลูกรับราชการ เป็นแพทย์ พยาบาล ครู ทหาร ตำรวจ ประเด็นสุดท้ายคือความคาดหวังต่อครอบครัวและชุมชน ซึ่งผู้สูงอายุหญิงทุกคนอยากให้ครอบครัวมีความอบอุ่นอยู่พร้อมหน้ากันทั้งบิดา มารดา และเด็ก มีเงินทองใช้จ่ายอย่างเพียงพอและหวังว่าสักวันหนึ่งถ้าครอบครัวมีฐานะดี บิดามารดาเด็กก็จะกลับมาอาศัยอยู่ด้วยกันและทำหน้าที่ในการเลี้ยงดูบุตรต่อไป ในขณะที่ความต้องการที่อยากได้จากชุมชนนั้น ผู้สูงอายุทุกคนอยากให้ชุมชนมีความเจริญก้าวหน้ามากยิ่งขึ้น มีการช่วยเหลือในการประกอบอาชีพเสริมเพื่อหารายได้ให้กับครอบครัว ช่วยเหลือในการพัฒนาสิ่งแวดล้อมความสะอาดเพื่อให้ผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในชุมชนมีความสะดวกสบาย สามารถเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมได้ รวมถึงสามารถดำรงตนได้อย่างปกติสุข

ผลการศึกษานี้เสนอแนะให้หน่วยงานในระดับท้องถิ่นควรเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมบริการและสวัสดิการให้กับผู้สูงอายุให้ครอบคลุมและทั่วถึงมากขึ้น มีการจัดตั้งกองทุนสำหรับผู้สูงอายุ มีการช่วยเหลือผู้สูงอายุที่มีรายได้น้อยและไม่เพียงพอต่อการใช้จ่ายในแต่ละเดือนให้สามารถเข้าร่วมกิจกรรมชมรมผู้สูงอายุหรือกลุ่มทางสังคมได้มากขึ้น เพื่อ

เป็นการสนับสนุนให้ผู้สูงอายุได้รับการตอบสนองความต้องการทั้งในด้านชีวิตความเป็นอยู่และทางด้านจิตใจให้สมบูรณ์มากขึ้น

กิตติกรรมประกาศ

คณะผู้วิจัยขอขอบคุณกลุ่มผู้สูงอายุหญิงที่มีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์สำหรับการศึกษานี้ ขอขอบคุณผู้ประสานในพื้นที่จังหวัดอุดรดิตถ์และจังหวัดแพร่ รวมถึงขอบคุณคณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล ที่สนับสนุนเงินอุดหนุนการวิจัยจากเงินกองทุน China Medical Board (CMB) ประจำปี 2551 สำหรับการวิจัยเรื่องนี้

เอกสารอ้างอิง

1. Chamratrithirong A, Archavanitkul K, Richter K, Guest P, Thongthai V, Boonchalaksi W and et al. National migration survey of Thailand. Institute for Population and Social Research, Mahidol University, Publication no. 188,1995.
2. สำนักงานสถิติแห่งชาติ กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร. รายงานการสำรวจการย้ายถิ่นของประชากร พ.ศ. 2547. Available from: http://www.http://ervice.nso.go.th/nso/nsopublish /service/serv_survey.html. Accessed วันที่ 1 ก.พ. 2552.
3. กุศล สุนทรธาดา, อุไรวรรณ คณิงสุขเกษม, กาญจนา ตั้งชลทิพย์, สุรีย์พร พันพื้ง. สถานการณ์และองค์ความรู้เกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูเด็กในประเทศไทย. เอกสารทางวิชาการหมายเลข 229 สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล, 2541.
4. Nanthamonkolchai S, Munsawaengsub C, Nanthamonkolchai C. Influence of child rearing by grandparent on the development of children age six to twelve years. J Med. Assoc. Thai 2009; 92(3): 430-434.
5. สำนักงานสถิติแห่งชาติ. รายงานการสำรวจประชากรผู้สูงอายุในประเทศไทย พ.ศ. 2550. กลุ่มสถิติ 4 สำนักสถิติเศรษฐกิจสังคมและประชากรติ 1 สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2552.
6. สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล. สารประชากรมหาวิทยาลัยมหิดล 2553; 19(1): 1.
7. สำนักงานสถิติแห่งชาติ กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร. รายงานการสำรวจประชากรผู้สูงอายุ พ.ศ. 2547. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2547.
8. สำนักงานสถิติแห่งชาติ กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศ. ข้อมูลประชากรในภาคเหนือ พ.ศ. 2547. Available from http://www.http://ervice.nso.go.th/nso/nsopublish/service/serv_survey.html. Accessed วันที่ 1 ก.พ. 2552.
9. สุธรรม นันทมงคลชัย, อุดมลักษณ์ เปะพันธ์, พิทยา จารุพลผล, โชคชัย หมั่นแสวงทรัพย์. ผู้เกษียณอายุราชการก่อนกำหนด: วิถีชีวิตด้านสุขภาพ ปัญหาและการปรับตัว. วารสารสาธารณสุขศาสตร์ 2551; 38(2): 123-132.
10. สุธรรม นันทมงคลชัย, ศิริกุล อิศรานุกัษ์, โชคชัย หมั่นแสวงทรัพย์. การย้ายถิ่นของบิดามารดากับสุขภาพเด็กอายุ 1-12 ปี. วารสารสาธารณสุขและการพัฒนา 2549; 4(3): 57-64.
11. Saxena D, Sanders GF. Quality of grandparent-grandchild relationship in Asian-Indian immigration families. Int J Aging Hum Dev 2009; 68(4): 321-37.
12. สุธรรม นันทมงคลชัย, ถวัลย์ เนียมทรัพย์, ระวีวรรณ ชะอุ่มพุกภัย. การอบรมเลี้ยงดูของครอบครัวไทย: การศึกษาเชิงคุณภาพ. วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ 2547; 30(2): 96-107.

The Way of Life of the Elderly Female Who Take Care of Grandchild in Rural Area of the Northern Thailand

Sutham Nanthamongkolchai* Pimsurang Taechaboonsermsak*
Chokchai Munsawaengsub* Arpaporn Powwattana**

ABSTRACT

The qualitative study aimed to study the way of life of elderly female who took care of the grandchild in rural area of the Northern Thailand on issues relating to their self health care, daily activity, obstacle, and happiness in grandchild rearing including the expectation to the children, family, and community. Data were collected by in-dept interview from April to July, 2009. The samples were 26 elderly females who took care their 1-8 years old grandchildren and living in rural area of the Northern Thailand, selected by purposive sampling. Data were analyzed by content analysis. The results showed that all 26 elderly females were healthy and were able to perform daily living and rearing kids properly. Most of them concerned much about self health promoting particularly about diet and exercise. Elderly took care kids under 3 years were usually spent most of the time for caring about eating, sleeping, and playing of the children. The major problems in rearing grandchild were the caring expenditure and child's illness. All elderly were happy to rear the children particularly for those with 1-3 years old grandchildren or the first descendant of the family. Almost all of the elderly expected their children to be good, intelligent, getting good job, life stability, and having warm family by living together of all family members. The study suggested that the local organization should take part in organizing the community activities and social welfare for the elderly with more coverage and generalized.

Key words: way of life elderly female grandchild rearing problem expectation of child

J Public Health 2011; 41(1): 29-38.

Correspondence: Assoc.Prof. Dr.Sutham Nanthamongkolchai, Department of Family Health, Faculty of Public Health, Mahidol University, 10400, Thailand

* Department of Family Health, Faculty of Public Health, Mahidol University

** Department of Public Health Nursing, Faculty of Public Health, Mahidol University